

Andrzej Lis

Mobilność studentów i umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego jako czynnik wspomagający konkurencyjność Polski w Unii Europejskiej

---

Kultura i Edukacja nr 4, 21-33

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Andrzej Lis

MOBILNOŚĆ STUDENTÓW I UMIĘDZYNARODOWIENIE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO JAKO CZYNNIK WSPOMAGAJĄCY KONKURENCYJNOŚĆ POLSKI W UNII EUROPEJSKIEJ

---

1. Uwagi wstępne

Transformacja gospodarcza oraz akcesja do Unii Europejskiej sprawiły, że Polska włączona została w główny nurt gospodarki światowej. Gospodarki, w której konkurencja i konkurencyjność stały się już paradygmatami. Jak pisze M.J. Stankiewicz: „Konkurencja jest zjawiskiem przenikającym od zarania dziejów wszystkie dziedziny działalności ludzi i społeczeństw”¹. Konkurencja, czy inaczej mówiąc, rywalizacja w dążeniach do analogicznych celów odbywa się przede wszystkim na poziomie przedsiębiorstw. Jednakże podmiotami konkurencji są również gospodarki narodowe i bloki państw. W ocenie M.E. Portera obecnie „w świecie narastającej konkurencji globalnej znaczenie narodów wzrosło, a nie zmalało. W miarę tego, jak podstawą konkurencji staje się tworzenie i przyswajanie wiedzy, wzrasta rola krajów”².

Jednym z kluczowych czynników decydujących o konkurencyjności państw („narodów”) są zasoby wiedzy oraz zasoby ludzkie z ich wiedzą i kwalifikacjami. Stąd też troska o rozwój zasobów wiedzy, tkwiących między innymi w uczelniach

---

¹ M.J. Stankiewicz, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa: Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, Toruń 2002, s. 11.

² M.E. Porter, *O konkurencji*, Warszawa 2001, s. 191.

wyższych, jest tak ważna dla konkurencyjności narodów. Zgodnie z założeniami Unii Europejskiej, jednym z czynników mających przyczynić się do rozwoju szkolnictwa wyższego, a tym samym do wzrostu konkurencyjności Eurolandu oraz tworzących go państw członkowskich jest wzrost mobilności studentów³.

Celem artykułu jest dokonanie analizy i oceny poziomu mobilności polskich studentów oraz stopnia umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego jako czynników przyczyniających się do rozwoju międzynarodowej konkurencyjności Polski. W tym obszarze studenci i uczelnie zostali poddani ocenie na tle innych państw Unii Europejskiej. Realizacja przyjętego celu badawczego wymagała ponadto dokonania identyfikacji czynników decydujących o konkurencyjności narodów oraz wskazania wśród nich roli i znaczenia umiędzynarodowienia edukacji na poziomie studiów wyższych. Do realizacji celu pracy zastosowano metodę analizy literatury przedmiotu oraz analizy danych statystycznych opublikowanych przez Eurostat.

2. Konkurencyjność narodów i jej determinanty

Konkurencyjność narodów (państw) może być rozpatrywana z dwóch różnych perspektyw. Po pierwsze, może być ona traktowana jako zdolność „do wytwarzania dóbr i usług, które w warunkach wolnego i rzetelnego handlu są akceptowane na rynku światowym, przy jednoczesnym wzroście dochodów realnych ludności w długim okresie czasu”⁴. Z drugiej zaś strony konkurencyjność narodów może być postrzegana jako „zdolność do tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowej konkurencyjności przemysłów danych narodów oraz międzynarodowej konkurencyjności firm działających w ramach poszczególnych krajowych przemysłów i branż”⁵.

Konkurencyjność narodów, rozumiana jako zdolność do tworzenia właściwego klimatu konkurencyjnego, determinowana jest przez cztery wzajemnie ze sobą powiązane systemy, nazywane przez M.E. Portera „diamentami” narodowej przewagi konkurencyjnej lub też „rombem przewagi narodowej”⁶:

---

³ *Key Data on Higher Education in Europe, 2007 Edition*, Brussels, Luxembourg 2007, s. 129.

⁴ Jest to oficjalna definicja pojęcia „konkurencyjność” przyjęta przez OECD. Por.: *Competing in the Global Economy. A Strategy for International Competitiveness*. National Association of Manufacturers. Cytat za: M.J. Stankiewicz, op.cit., s. 31.

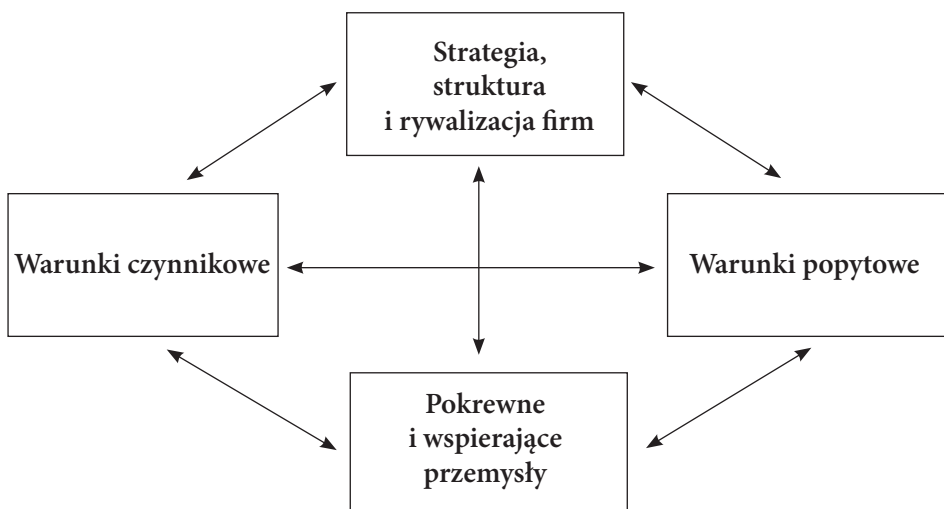
⁵ Postrzeganie konkurencyjności narodów jako zdolności do tworzenia warunków dla rozwoju międzynarodowej konkurencyjności jest charakterystyczne dla M.E. Portera. Por.: M.J. Stankiewicz, op. cit., s. 31. Patrz także: M.E. Porter, *O konkurencji...*, s. 196–201.

⁶ M.E. Porter, *O konkurencji...*, s. 206. Por.: M.J. Stankiewicz, op.cit., s. 32.

- warunki czynników produkcji – pozycję kraju pod względem zasobności w czynniki produkcji, takie jak: wykwalifikowana siła robocza czy infrastruktura niezbędne do konkurowania w danym sektorze;
- warunki popytu – popyt na rynku wewnętrznym na produkty lub usługi danego sektora;
- sektory pokrewne i wspomagające – obecność w danym kraju (lub jej brak) zaopatrzeniowych i innych pokrewnych sektorów konkurencyjnych w skali światowej;
- strategię, strukturę i rywalizację firm – warunki kształtowane przez państwo, determinujące sposób tworzenia, organizowania i zarządzania firmami oraz charakter rywalizacji krajowej.

Wzajemne powiązania pomiędzy „diamentami” przewagi konkurencyjnej narodów zostały przedstawione graficznie na rysunku 1.

Rysunek 1. Determinanty konkurencyjności narodów

Źródło: M.E. Porter, *O konkurencji*, Warszawa 2001, s. 207.

Dla konkurencyjności narodów niezwykle ważne są składniki czynników zasobowych, nazywane czynnikami wspomagania (*factor endowment*), do których zaliczane są:⁷

⁷ M.E. Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, New York 1990, s. 74–75. Podaję za: M.J. Stankiewicz, op.cit., s. 33.

- zasoby ludzkie – ich ilość i kwalifikacje, koszty pracy, etyka pracy itp.;
- zasoby fizyczne – obfitość, jakość, dostępność złóż, a także klimat, położenie geograficzne itp.;
- zasoby wiedzy – narodowe zbiory wiedzy i technologii oraz funkcjonowanie rynku na produkty i usługi oferowane przez naukę;
- zasoby kapitału – wielkość zasobów i koszt dostępnego kapitału;
- infrastruktura – rodzaje i jakość infrastruktury oraz koszty korzystania z niej.

Z punktu widzenia przedmiotu zainteresowania tego artykułu na szczególną uwagę zasługuje znaczenie, jakie M.E. Porter przypisuje zasobom ludzkim i bazie naukowej, jako najważniejszym czynnikom produkcji w wyrafinowanych sektorach, stanowiących podstawę nowoczesnej gospodarki⁸. Jak trafnie zauważa M. Kleiber „(...) w dzisiejszych czasach postawienie na innowacyjność bazującą na wiedzy i jej kreatywnym wykorzystaniu jest najlepszym sposobem budowy silnego państwa z gospodarką gwarantującą strategiczne bezpieczeństwo i stabilny rozwój”⁹. Edukacja, a w tym zdaniem autora jej umiędzynarodowienie, jawi się zatem jako jeden z głównych czynników decydujących o zdolności państw do tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi konkurencyjnej gospodarki, a tym samym przyczyniającym się do rozwoju konkurencyjności tych krajów.

W celu zapewnienia wysoko wykwalifikowanych zasobów ludzkich oraz rozwoju bazy naukowej konieczne jest promowanie konkurencyjnego szkolnictwa wyższego oferującego najwyższej jakości produkt edukacyjny. Odpowiedzią Unii Europejskiej na to wyzwanie jest zapoczątkowany w 1999 roku proces boloński, który zakłada stworzenie do 2010 roku Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Jednym z kluczowych elementów procesu bolońskiego jest promowanie mobilności studentów i pracowników naukowych¹⁰, a konsekwencji wzrost poziomu umiędzynarodowienia szkół wyższych. Obydwa te czynniki mogą być z kolei uznane za elementy wspierające wzrost konkurencyjności narodów Euro-landu, w tym także Polski, co stanowi zasadniczy przedmiot zainteresowania w tym artykule.

---

⁸ M.E. Porter, *O konkurencji...*, s. 214.

⁹ M. Kleiber, *Przyszłość tkwi w wiedzy*, „Rzeczpospolita” 9.10.2008, nr 237 (8138), s. B7.

¹⁰ *The Bologna Declaration*, Joint Declaration of European Ministers of Education, Bologna, 19.06.1999. Tekst dokumentu dostępny na stronie internetowej: <http://www.ond.vlaanderen.be>. Tłumaczenie tekstu na język polski dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego: <http://www.nauka.gov.pl>.

3. Poziom mobilności studentów

Aby ocenić poziom mobilności polskich studentów w porównaniu ze studentami innych państw Unii Europejskiej posłużono się dwoma wskaźnikami:

- liczbą Polaków studiujących (przynajmniej przez okres jednego roku akademickiego) za granicą: w państwach Unii Europejskiej, państwach Europejskiego Obszaru Ekonomicznego (*European Economic Area* – EEA, tj. Islandii, Lichtensteinie i Norwegii) i państwach kandydujących do UE;
- wartością procentową wyrażającą stosunek liczby Polaków studiujących za granicą (w państwach wskazanych powyżej) do ogółu studiujących Polaków.

Poziom mobilności polskich studentów w latach 1998–2006 wyrażony powyższymi wskaźnikami przedstawiony został w tabeli 1.

Tabela 1. Poziom mobilności polskich studentów w latach 1998–2006

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
[tys.]	10,6	12,9	14,3	16,4	18,8	22,3	25,3	27,7	33,9
[%]	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	-

Źródło: Dane statystyczne Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 21.07.2008].

Jak wynika z powyższego zestawienia, w latach 1998–2006 liczba Polaków studiujących za granicą wzrosła trzykrotnie. Uwzględniając wzrost ogólnej liczby studentów, w latach 1999–2005 odsetek polskich studentów studiujących za granicą zwiększył się z 0,9% do 1,3%. Aby w sposób obiektywny ocenić poziom mobilności polskich studentów, dokonano analizy porównawczej z innymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej. W całym Eurolandzie (27 państw członkowskich) w tym samym okresie liczba studiujących za granicą wzrosła z 280 tys. do 458 tys. Szczegółowe zestawienie liczby studentów z poszczególnych państw Unii Europejskiej, którzy w 2006 roku studiowali za granicą (co najmniej przez okres jednego roku akademickiego) zostało zawarte w tabeli 2.

Jak wynika z przytoczonych powyżej danych statystycznych, w 2006 roku największą grupę wśród wszystkich studiujących za granicą stanowili Niemcy (57,9 tys. osób, co stanowi 12,6% ogółu młodych Europejczyków, którzy wyjechali na studia z kraju rodzinnego). Kolejną grupę pod względem liczebności stanowili Francuzi (47,2 tys., 10,3%), Grecy (36,9 tys., 8,0%) i Włosi (34,8 tys., 7,6%). Polacy, których w 2006 roku studiowało za granicą 33,9 tys., byli piątą pod względem liczebności nacją studentów o największej mobilności międzynarodowej.

Tabela 2. Poziom mobilności studentów państw Unii Europejskiej w 2006 roku

Państwo	[tys.]	Państwo	[tys.]
Unia Europejska	458,0	Litwa	6,1
Austria	10,3	Luksemburg	6,6
Belgia	9,0	Łotwa	2,9
Bułgaria	22,8	Malta	0,9
Cypr	17,0	Niemcy	57,9
Czechy	6,6	Polska	33,9
Dania	5,5	Portugalia	13,5
Estonia	2,9	Rumunia	18,9
Finlandia	9,2	Słowacja	22,3
Francja	47,2	Słowenia	2,5
Grecja	36,9	Szwecja	10,4
Hiszpania	23,3	Węgry	7,1
Holandia	11,5	Włochy	34,8
Irlandia	27,7	Wielka Brytania	10,4

Źródło: Dane statystyczne Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 21.07.2008].

Uwzględniając liczbę studiujących za granicą, polscy studenci wypadają stosunkowo korzystnie na tle swoich kolegów z innych państw Unii Europejskiej. Wydawać by się mogło zatem, że młodzi Polacy chętnie wyjeżdżają na studia za granicę w poszukiwaniu najlepszego produktu edukacyjnego. Jednakże biorąc pod uwagę liczbę studentów w poszczególnych państwach Unii Europejskiej, poziom mobilności polskich studentów liczony jako odsetek ogólnej liczby studiujących przedstawia już znacznie mniej optymistyczny obraz, co potwierdzają dane statystyczne zestawione w tabeli 3.

Jak wynika z analizy danych statystycznych zawartych w powyższej tabeli, średni poziom mobilności studentów w Unii Europejskiej nieznacznie tylko przekracza poziom 2%. Biorąc pod uwagę znaczenie, jakie instytucje europejskie przypisują rozwojowi mobilności studentów i pracowników naukowych, wydaje się, że jest to wynik niezadowolający. Stąd też nie dziwi inicjatywa Komisji Kultury i Edukacji Parlamentu Europejskiego, zgodnie z którą, w kontekście ponownego określenia celów procesu bolońskiego, problematyka mobilności studentów będzie jednym z priorytetów Unii Europejskiej w dziedzinie edukacji po 2010 roku¹¹.

¹¹ Por.: *Projekt sprawozdania w sprawie procesu bolońskiego i mobilności studentów (2008/2070 (INI), Parlament Europejski, Komisja Kultury i Edukacji, 11.04.2008.*

Tabela 3. Poziom mobilności studentów w Unii Europejskiej w latach 1998–2005 [%]

Lp.	Państwo	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1.	Unia Europejska – średnia	2,0	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3
2.	Austria	4,0	4,2	3,8	3,8	4,7	4,7	4,7	4,4
3.	Belgia	-	2,5	2,4	2,4	2,4	2,6	2,6	2,6
4.	Bułgaria	1,9	2,6	3,2	4,3	6,0	7,4	8,6	8,7
5.	Cypr	-	32,7	46,5	44,4	52,2	53,6	54,8	56,5
6.	Czechy	1,0	1,2	1,3	1,5	1,6	1,8	1,8	1,8
7.	Dania	2,6	2,8	2,7	2,6	2,6	2,7	2,5	2,3
8.	Estonia	2,3	2,4	2,5	3,2	3,0	3,2	3,5	3,6
9.	Finlandia	2,9	3,3	3,2	3,0	3,0	3,0	2,9	2,7
10.	Francja	1,3	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0
11.	Grecja	13,8	14,1	12,4	10,9	8,6	7,9	7,3	5,9
12.	Hiszpania	1,0	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,1
13.	Holandia	1,5	2,2	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8
14.	Irlandia	11,7	11,1	9,4	8,0	7,4	7,5	8,5	8,7
15.	Litwa	1,5	1,5	1,8	2,0	2,1	2,3	2,3	2,6
16.	Luksemburg	71,8	71,4	74,5	68,6	66,0	66,7	-	-
17.	Łotwa	1,0	1,2	1,3	1,4	1,3	1,7	1,6	1,7
18.	Malta	-	8,3	8,2	6,9	12,4	5,9	8,4	7,8
19.	Niemcy	1,6	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2
20.	Polska	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3
21.	Portugalia	2,3	2,6	2,3	2,3	2,3	2,5	2,7	2,9
22.	Rumunia	1,5	1,7	1,5	2,0	2,1	2,2	2,4	2,3
23.	Słowacja	2,6	3,0	3,0	5,5	6,4	7,9	8,2	8,6
24.	Słowenia	1,9	1,7	2,2	1,8	1,7	2,4	2,1	2,0
25.	Szwecja	2,7	2,7	2,7	2,7	2,4	2,3	2,2	2,2
26.	Węgry	1,8	1,8	1,7	1,8	1,7	1,7	1,5	1,5
27.	Włochy	1,4	1,8	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5
28.	Wielka Brytania	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,4

Źródło: Dane statystyczne Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 21.07.2008].

Analizując mobilność studentów w poszczególnych państwach Unii Europejskiej, można stwierdzić, że w większości przypadków oscyluje ona wokół tej niezbyt wysokiej wartości średniej dla całego Eurolandu. Zdecydowanie wyróżniają się w tym gronie najmniejsze państwa Unii. Ewenementem są Cypr i Luksemburg, gdzie ponad połowa studentów pobiera naukę za granicą. Drugą grupą o poziomie mobilności przekraczającym średnią europejską są kraje o kilkuprocentowym

wskaźniku mobilności. Również w tej grupie dominują państwa mniejsze, w tym zwłaszcza najmłodszy członkowie wspólnoty europejskiej: Bułgaria (8,7% w 2005 roku), Grecja (5,9%), Irlandia (8,7%), Malta (7,8%), Słowacja (8,6%). Należy zauważyć, że o ile w państwach tej grupy zaliczanych do tzw. starej Europy (Irlandia, Grecja) wskaźnik poziomu mobilności studentów wykazuje trend spadkowy, to mobilność studentów z krajów nowej Europy (Bułgaria, Słowacja) wzrasta. Zastanawiać może bardzo niska mobilność studentów z Wysp Brytyjskich. Jedynie 0,4% spośród wszystkich studiujących Brytyjczyków wybiera uczelnie za granicą. Mobilność studentów w pozostałych państwach Unii oscyluje wokół średniej europejskiej, wahając się od 1,1% (Hiszpania) do 4,4% (Austria). Polska z poziomem mobilności studentów osiągającym wartość 1,3% (w 2005 roku) znajduje się na końcu stawki. Polscy studenci wyprzedzają jedynie wspomnianych już Brytyjczyków (0,4%) i Hiszpanów (1,1%).

4. Umiędzynarodowienie szkół wyższych

Z punktu widzenia konkurencyjności narodów oprócz młodych ludzi wyjeżdżających za granicę w poszukiwaniu produktu edukacyjnego na najwyższym poziomie niezwykle ważny jest także poziom konkurencyjności krajowych uczelni wyższych, w tym także z uwzględnieniem perspektywy międzynarodowej. Wydaje się, że obok niezwykle modnych w ostatnich latach rankingów uczelni wyższych w poszczególnych państwach stosunkowo obiektywnym wskaźnikiem mogącym opisywać ich atrakcyjność jest poziom umiędzynarodowienia, to jest odsetek studiujących w danym państwie obcokrajowców do ogółu studentów. Oczywiście należy uwzględnić również inne czynniki decydujące o konkretnych wyborach studentów, takie jak choćby rozpowszechnienie znajomości języka danego kraju wśród obcokrajowców (co w uprzywilejowanej pozycji w Unii Europejskiej stawia Wielką Brytanię czy kraje niemieckojęzyczne), powszechność programów edukacyjnych prowadzonych w językach międzynarodowych czy szeroko rozumiane koszty studiowania.

W 2006 roku do państw członkowskich Unii Europejskiej przyjechało na studia 515,4 tys. studentów z innych państw Eurolandu, państw Europejskiego Obszaru Ekonomicznego i krajów kandydujących. Największą grupę studentów przyjęły uczelnie w Wielkiej Brytanii (144,4 tys.), co nie może dziwić, biorąc pod uwagę popularność języka angielskiego. Poza Wielką Brytanią najchętniej wybieranym miejscem studiowania przez studentów z zagranicy były: Niemcy (119,3 tys.), Francja (45,2 tys.), Belgia (30,5 tys.) i Austria (29,4 tys.). Szczegółowe zestawienie

liczby studentów z zagranicy studiujących w poszczególnych krajach Unii zawarte zostało w tabeli 4.

Tabela 4. Poziom umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w państwach Unii Europejskiej w 2006 roku

Państwo	[tys.]	Państwo	[tys.]
Unia Europejska	515,4	Litwa	0,7
Austria	29,4	Luksemburg	1,0
Belgia	30,5	Łotwa	0,7
Bułgaria	6,8	Malta	0,2
Cypr	0,7	Niemcy	119,3
Czechy	16,7	Polska	3,1
Dania	9,8	Portugalia	3,0
Estonia	0,7	Rumunia	1,6
Finlandia	3,3	Słowacja	1,0
Francja	45,2	Słowenia	0,9
Grecja	10,7	Szwecja	19,1
Hiszpania	13,8	Węgry	9,2
Holandia	22,0	Włochy	17,0
Irlandia	4,5	Wielka Brytania	144,4

Źródło: Dane statystyczne Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 21.07.2008].

Jak wynika z powyższego zestawienia, polskie uczelnie nie są zbyt często wybierane przez studentów z zagranicy. W 2006 roku studiowało u nas jedynie 3,1 tys. młodych ludzi z pozostałych państw Unii. Wyprzedziły nas nie tylko państwa zachodnioeuropejskie o ugruntowanej tradycji akademickiej, takie jak: Wielka Brytania, Niemcy, Francja czy Włochy, ale również znacznie mniejsze kraje Europy Środkowo-Wschodniej, np. Czechy (16,7 tys. studentów z innych państw UE), Węgry (9,2 tys.) czy Bułgaria (6,8 tys.). Niestety, przytoczana statystyka nie wystawia najlepszego świadectwa systemowi szkolnictwa wyższego w Polsce, w tym zwłaszcza jego międzynarodowej konkurencyjności.

Aby dodatkowo zobiektywizować te dane, dokonano analizy porównawczej poziomu umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Unii Europejskiej z uwzględnieniem ogólnej liczby studiujących w poszczególnych krajach. W tabeli 5 dokonano zestawienia wartości procentowych wyrażających stosunek liczby studentów z zagranicy (z państw Unii) do ogółu studiujących w danym kraju.

W tym zestawieniu sytuacja na polskich uczelniach rysuje się w jeszcze czarniejszych barwach. Ze wskaźnikiem umiędzynarodowienia na poziomie 0,1% zaj-

Tabela 5. Poziom umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w państwach UE [%]

Lp.	Państwo	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1.	Unia Europejska – średnia	2,3	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,6
2.	Austria	8,7	9,0	9,2	9,4	10,2	10,8	11,1	10,9
3.	Belgia	-	6,2	6,6	6,6	6,8	6,2	7,1	7,5
4.	Bułgaria	2,3	2,3	2,3	2,5	2,2	2,5	2,7	2,7
5.	Cypr	-	3,1	4,0	3,9	3,9	3,7	3,7	3,9
6.	Czechy	1,0	1,0	1,2	1,9	2,1	2,8	2,8	3,6
7.	Dania	2,5	2,7	2,6	2,8	3,0	3,5	3,5	3,9
8.	Estonia	1,3	1,4	1,3	0,9	0,5	1,3	0,9	1,0
9.	Finlandia	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
10.	Francja	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,4	2,4	2,2
11.	Grecja	-	-	-	-	1,4	1,9	2,0	2,0
12.	Hiszpania	1,0	1,1	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7
13.	Holandia	-	1,6	1,6	1,9	2,2	2,3	2,3	3,4
14.	Irlandia	2,5	2,3	2,4	2,6	2,4	2,4	2,6	-
15.	Litwa	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
16.	Luksemburg	27,0	21,9	24,5	-	-	-	-	-
17.	Łotwa	0,2	0,2	0,4	0,6	0,5	0,6	0,6	0,8
18.	Malta	-	2,0	1,7	1,5	3,0	1,4	1,7	2,0
19.	Niemcy	4,6	4,9	5,1	5,3	5,5	5,6	5,7	5,7
20.	Polska	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
21.	Portugalia	-	-	0,6	0,7	-	0,7	0,7	0,8
22.	Rumunia	1,6	1,3	1,0	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3
23.	Słowacja	-	-	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
24.	Słowenia	0,5	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
25.	Szwecja	2,8	4,1	4,2	4,3	4,3	4,3	4,5	4,6
26.	Węgry	1,5	1,5	-	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0
27.	Włochy	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8
28.	Wielka Brytania	5,8	6,1	5,9	5,7	4,9	4,8	5,1	5,1

Źródło: Dane statystyczne Eurostat [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 21.07.2008].

mują one ostatnie miejsce w całej Unii Europejskiej. Liderami w powyższym zestawieniu pozostają szkoły wyższe z: Austrii (10,9%), Belgii (7,5%), Niemiec (5,7%) i Wielkiej Brytanii (5,1%).

Aby zobiektywizować ocenę międzynarodowej atrakcyjności szkolnictwa wyższego w poszczególnych państwach Unii Europejskiej, dokonano bilansu liczby studentów poszczególnych krajów wyjeżdżających na studia za granicę oraz liczby

studentów przybywających z zagranicy. W ocenie autora wyniki tego bilansu, zestawione w tabeli 6, mogą posłużyć do oceny międzynarodowej atrakcyjności szkół wyższych w poszczególnych państwach Unii, a pośrednio służyć także jako jeden z elementów w ocenie konkurencyjności narodów.

Tabela 6. Bilans poziomu umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego oraz mobilnością studentów państw Unii Europejskiej w 2006 roku [tys.]

Państwo	Do	Z	Bilans
Austria	29,4	10,3	+19,1
Belgia	30,5	9,0	+21,5
Bułgaria	6,8	22,8	-16,0
Cypr	0,7	17,0	-16,3
Czechy	16,7	6,6	+10,1
Dania	9,8	5,5	+4,3
Estonia	0,7	2,9	-2,2
Finlandia	3,3	9,2	-5,9
Francja	45,2	47,2	-2,0
Grecja	10,7	36,9	-26,2
Hiszpania	13,8	23,3	-9,5
Holandia	22,0	11,5	+10,5
Irlandia	4,5	27,7	-17,3
Litwa	0,7	6,1	-5,4
Luksemburg	1,0	6,6	-5,6
Łotwa	0,7	2,9	-2,2
Malta	0,2	0,9	-0,7
Niemcy	119,3	57,9	+61,4
Polska	3,1	33,9	-30,8
Portugalia	3,0	13,5	-10,5
Rumunia	1,6	18,9	-17,3
Słowacja	1,0	22,3	-21,3
Słowenia	0,9	2,5	-1,6
Szwecja	19,1	10,4	+8,7
Węgry	9,2	7,1	+2,1
Włochy	17,0	34,8	-17,8
Wielka Brytania	144,4	10,4	+134,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu [<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 21.07.2008].

Jak wynika z zestawionych powyżej danych statystycznych, najwyższym dodatnim bilansem międzynarodowej atrakcyjności szkolnictwa wyższego mogła poszczycić się Wielka Brytania. W 2006 roku na studia do Wielkiej Brytanii przyjechało 144 tys. młodych Europejczyków. Jednocześnie w tym samym czasie tylko 10 tys. Brytyjczyków studiowało w innych państwach Unii, co po zbilansowaniu daje nadwyżkę studentów – obcokrajowców liczącą 134 tys. osób. Stosunkowo wysokim dodatnim bilansem charakteryzują się również uczelnie niemieckie (+61,4 tys.), belgijskie (+21,5 tys.) i austriackie (+19,1 tys.). Natomiast w grupie krajów o największym ujemnym bilansie znalazły się: Polska (-30,8 tys.), Grecja (-26,2 tys.) i Słowacja (-21,3 tys.).

5. Uwagi końcowe

Na podstawie dokonanej analizy literatury przedmiotu i danych statystycznych dotyczących międzynarodowej mobilności studentów i umiędzynarodowienia uczelni wyższych w Unii Europejskiej możliwe jest sformułowanie następujących wniosków:

1. Jednym z kluczowych czynników decydujących o konkurencyjności państw („narodów”) są zasoby wiedzy oraz zasoby ludzkie z ich wiedzą i kwalifikacjami.
2. Zgodnie z założeniami procesu bolońskiego Unia Europejska promuje mobilność studentów i pracowników naukowych oraz wzrost poziomu umiędzynarodowienia szkół wyższych, dążąc tym samym do wspierania konkurencyjności państw członkowskich.
3. Uwzględniając liczbę studiujących za granicą (33,9 tys. osób w 2006 roku), Polska zajmuje pod względem mobilności studentów piąte miejsce w Unii Europejskiej. Jednakże biorąc pod uwagę ogólną liczbę studiujących, z wynikiem na poziomie 1,3%, nasz kraj plasuje się na końcu stawki.
4. Stosunkowo znaczna liczba młodych Polaków podejmujących studia za granicą jest czynnikiem pozytywnie wpływającym na konkurencyjność polskiej gospodarki, pod jednym wszakże warunkiem, że ci ludzie po ukończeniu studiów powrócą do Polski, a nie staną się przedmiotem „drenażu mózgów” ze strony bardziej konkurencyjnych gospodarek.
5. Martwić może niezwykle niski stopień umiędzynarodowienia polskich uczelni. W 2006 roku w Polsce studiowało zaledwie 3,1 tys. obcokrajowców z innych państw Unii, co uwzględniając ogólną liczbę studentów w poszczególnych krajach, plasuje polskie uczelnie na ostatnim miejscu w Europie ze

wskaźnikiem umiędzynarodowienia na poziomie 0,1% (średnia unijna 2,6%). Jest to sytuacja świadcząca o niskiej atrakcyjności polskich uczelni dla studentów z zagranicy. Jest to szczególnie niepokojące w czasach, gdy gospodarka oparta na wiedzy staje się paradygmatem współczesnej ekonomii, decydującym o rozwoju konkurencyjności narodów.

LITERATURA:

- Kleiber M., *Przyszłość tkwi w wiedzy*, „Rzeczpospolita” 9.10.2008, nr 237 (8138).
- Porter M.E., *O konkurencji*, Warszawa 2001.
- Porter M.E., *The Competitive Advantage of Nations*, New York 1990.
- Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa: Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, Toruń 2002.
- Dokumenty źródłowe Unii Europejskiej.
- Eurostat [strona internetowa]: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Key Data on Higher Education in Europe*, 2007 Edition, Brussels, Luxemburg 2007.
- Projekt sprawozdania w sprawie procesu bolońskiego i mobilności studentów (2008/2070(INI))*, Parlament Europejski, Komisja Kultury i Edukacji, 11.04.2008.
- The Bologna Declaration*, Joint Declaration of European Ministers of Education, Bologna, 19.06.1999.

SUMMARY

The development of the knowledge-based economy has caused that education has become a very important factor supporting the competitive advantage of nations. One of key approaches of the European Union to strengthen the higher education in member countries is the promotion of the international academic mobility. The aim of this paper is to analyse and evaluate the international mobility of Polish students and the inflow of students from EU area in the comparison with other European countries. The analysis is based on the studies of the official EU statistical data published by Eurostat. The main finding of the analysis is a big disproportion between Polish students in another EU countries (33 900 in 2006) and the inflow of foreign students (3 100). International mobility of Polish students may be profitable for the country's economy providing those students are not the target of a brain drain. Moreover the disproportion may also indicate the relatively low level of the international competitiveness of Polish universities and colleges.